

Praktiskā rokasgrāmata Patvēruma procedūras pieejamība



**Europe Direct *dienests jums palīdzēs rast atbildes
uz jautājumiem par Eiropas Savienību***

Bezmaksas tālruņa numurs (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(* Informāciju sniedz bez maksas, tāpat arī lielākā daļa zvanu ir bezmaksas (izņemot dažus operatorus, viesnīcas vai taksofonus).

Plašāka informācija par Eiropas Savienību ir pieejama portālā *Europa* (<http://europa.eu>).

Designed by EWORX

Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2016. gads

Praktiskā rokasgrāmata

LV	BZ-04-15-715-LV-N	ISBN 978-92-9243-796-1	doi:10.2847/2426
----	-------------------	------------------------	------------------

© Eiropas Savienība, 2016. gads

Atļauts izmantot citur, norādot avotu.

Printed in Luxembourg

ĪESPIESTS UZ PAPIĀRA, KAS BALINĀTS BEZ ELEMENTĀRĀ HLORA (ECF)

Praktiskā rokasgrāmata Patvēruma procedūras pieejamība

Ievads

Trešo valstu valstspiederīgajiem, kas nonākuši jūsu valstī un daudzos gadījumos arī ES kopumā, jūs bieži esat pirmais kontaktpunkts, tāpēc jums ir būtiska loma, palīdzot nodrošināt starptautiskās aizsardzības efektīvu pieejamību. To var panākt, aktīvi identificējot personas, kam, iespējams, ir vajadzīga aizsardzība, sniedzot attiecīgu informāciju par tiesībām pieprasīt patvērumu, kā arī informējot šīs personas par atbilstošajām procedūrām, citu palīdzību un procesuālajām garantijām, kas šīm personām pienākas.

Šajā rokasgrāmatā ir sniegta informācija par pirmā kontakta darbinieku pamatpienākumiem un personu, kurām varētu būt vajadzīga starptautiskā aizsardzība, tiesībām pirmā kontakta situācijā. Tā būs jūsu ceļvedis, kas palīdzēs identificēt personas, kuras, iespējams, vēlas pieteikties aizsardzībai, un nodrošināt attiecīgas procesuālās garantijas un atbalstu visos procesa posmos.

Rokasgrāmatai ir četras daļas.

- **Pirmā kontakta darbinieku svarīgā loma patvēruma procedūras pieejamības nodrošināšanā** — ievadinformācija par jaukto migrācijas plūsmu kontekstu un pārskats par attiecīgajām tiesību normām, tostarp pamattiesībām.
- **Kā sagatavoties potenciālu starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju identificēšanai** — īss izklāsts par priekšnosacījumiem attiecībā uz uzvedību un domāšanas veidu, kas pirmā kontakta darbiniekam jāievēro, lai spētu identificēt personas, kuras, iespējams, vēlas pieteikties starptautiskajai aizsardzībai.
- **Norādes, ka persona, iespējams, vēlas pieteikties starptautiskajai aizsardzībai** — vadlīnijas par to, kādi elementi jāņem vērā, lai veiksmīgāk identificētu personas, kas, iespējams, vēlas pieteikties starptautiskajai aizsardzībai.
- **Turpmākā rīcība** — vadlīnijas par gadījumiem, kad ir identificētas personas, kas, iespējams, vēlas pieteikties starptautiskajai aizsardzībai, un turpmāko rīcību pēc pieteikuma sagatavošanas. Šajā daļā ir aplūkoti arī gadījumi, kad personas, kam, iespējams, ir vajadzīga aizsardzība, nevēlas pieteikties starptautiskajai aizsardzībai.

Ņemiet vērā, ka saskaņā ar ES patvēruma *acquis* amatpersonām, kas pirmās kontaktējas ar personām, kuras lūdz starptautisko aizsardzību, jo īpaši amatpersonām, kas veic sauszemes vai jūras robežu uzraudzību vai veic robežpārbaudes, būtu jāsaņem attiecīga informācija un nepieciešamā apmācība par to, kā konstatēt starptautiskās aizsardzības pieteikumus un rīkoties ar tiem.

Saturs

Ievads	v
Pirmā kontakta darbinieku svarīgā loma patvēruma procedūras pieejamības nodrošināšanā	1
Pirmā kontakta darbinieku svarīgā loma	1
Pamattiesības	2
Neizraidīšanas princips	3
Patvēruma procedūras pieejamība	3
Kā sagatavoties potenciālu starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju identificēšanai	6
Esiet aktīvs	6
Vai jūs esat aktīvs vai pasīvs?	6
Vērojiet	7
Pievērsiet uzmanību neaizsargātībai	7
Nepavadīti vai nošķirti nepilngadīgie	8
Esiet atvērts	8
Izturieties ar cieņu	8
Nediskriminējiet	9
Neesiet aizspriedumains	9
Aktīvi uzklausiet	9
Izmantojiet atbilstošu un iejūtīgu komunikācijas stilu	10
Strādājot ar tulku	10
Pievērsiet uzmanību savai ķermeņa valodai	11
Ņemiet vērā savus personīgos apstākļus	11

Norādes, ka persona, iespējams, vēlas pieteikties starptautiskajai aizsardzībai **12**

Kas var vēlēties iesniegt pieteikumu? 12

Personas ar vairākām vajadzībām pēc aizsardzības 13

Nepilnīgs norāžu saraksts 13

Kas persona ir un no kurienes nāk 14

Ko persona saka 15

Ko jūs varat novērot (izskats un uzvedība) 15

Turpmākā rīcība **17**

Sniedziet informāciju 17

Identificējiet gadījumus, kad persona ir sagatavojusi starptautiskās aizsardzības pieteikumu 17

Turpmākā rīcība, ja persona piesakās starptautiskajai aizsardzībai 18

Turpmākā rīcība gadījumos, kad personas, kam, iespējams, ir vajadzīga aizsardzība, nevēlas pieteikties starptautiskajai aizsardzībai 19

Patvēruma procedūras pieejamība **21**

Pielikums. Atsauces uz tiesību aktiem **23**

Pirmā kontakta darbinieku svarīgā loma patvēruma procedūras pieejamības nodrošināšanā

Pirmā kontakta darbinieku svarīgā loma

Arvien pieaugošais migrācijas plūsmu apjoms un daudzveidība rada sarežģītus apstākļus pie ES ārējām robežām. **Jauktajās migrācijas plūsmās** vienkopus ceļo cilvēki ar atšķirīgu motivāciju un mērķiem, izmantojot tos pašus maršrutus un transportlīdzekļus. Šie ceļojumi, kas bieži ir organizēti nelikumīgi, var būt gari, nogurdinoši un dzīvībai bīstami. Paslēpti kravas automobiļos, šauros konteineros vai saspiesti pārpildītās, kuģošanai nederīgās laivās, cilvēki bieži ceļo skarbos un nedrošos apstākļos un saskaras ar briesmām, izsalkumu un cilvēku kontrabandistu un tirgotāju ekspluatāciju un ļaunprātīgu izturēšanos. Ceļošanas laikā viņi riskē zaudēt ģimenes locekļus un radniekus. Ir neskaitāmi ziņojumi par personām, kas ir ekspluatētas, cietušas no pāridarījumiem, izvarotas un piespiedu kārtā iesaistītas prostitūcijā un noziedzībā.



Trešo valstu valstspiederīgajiem, kas nonākuši jūsu valstī un daudzos gadījumos arī ES kopumā, jūs bieži esat pirmais kontaktpunkts, tāpēc jums ir būtiska loma, nodrošinot šo personu laicīgu identifikēšanu, pamatvajadzību apmierināšanu, pamattiesību garantēšanu, informēšanu un novirzīšanu uz atbilstošajām procedūrām un kompetentajām iestādēm.

Līdzās cilvēkiem, kuru ceļošanas iemesli nav saistīti ar aizsardzību, ceļo cilvēki, kam ir **aizsardzības vajadzības**, kuras prasa tūlītēju rīcību. Tie var būt cilvēki, kam vajadzīga starptautiskā aizsardzība, kā arī personas, kas cietušas cilvēku tirdzniecībā, spīdzinātas, izvarotas vai cietušas no citiem smagiem vardarbības veidiem, nošķirti vai nepavadīti nepilngadīgie, riskam pakļautas sievietes un citas neaizsargātas personas.



Pamattiesības

Visiem pasākumiem, ko veic robežšķērsošanas vietās un izmitināšanas centros, būtu jābūt samērīgiem ar izvirzītajiem mērķiem, nediskriminējošiem, un to īstenošanā būtu pilnīgi jāievēro galvenās pamattiesības, piemēram:

- **cilvēka cieņa**, kas nosaka, ka katram cilvēkam kopš dzimšanas ir tiesības tikt novērtētam, cienītam un saņemt ētisku attieksmi;
- **tiesības uz dzīvību**, kas aizliedz piespriet nāvessodu vai to izpildīt un paredz pienākumu veikt preventīvus pasākumus situācijās, kad pastāv reāls un tūlītējs personas dzīvības apdraudējums;
- **spīdzināšanas aizliegums**, kas nosaka, ka nevienu nedrīkst pakļaut spīdzināšanai, necilvēcīgai vai pazemojošai attieksmei vai sodiem;
- **neizraidīšanas princips**, kas nozīmē, ka valstis nedrīkst izraidīt vai nosūtīt personas atpakaļ uz vietām, ja ir iespējams, ka attiecīgo personu tur pakļaus vajāšanai un/vai spīdzināšanai, necilvēcīgai vai pazemojošai attieksmei vai sodiem;
- **patvēruma tiesības**, kas nozīmē, ka ikvienam ir tiesības meklēt un izmantot aizsardzību pret vajāšanu citās valstīs. Dalībvalstis nodrošina, ka ikviena persona, tiklab pieaugušais, kā bērns, ir tiesīga sagatavot starptautiskās aizsardzības pieteikumu savā vārdā vai ar sava radnieka vai pārstāvja starpniecību;
- **diskriminācijas aizliegums**, kas nozīmē, ka ir aizliegta jebkāda netaisnīga attieksme un patvaļīga rīcība vai atšķirīga izturēšanās, tostarp personas dzimuma, rases, ādas krāsas, etniskās vai sociālās izcelsmes, ģenētisko īpatnību, valodas, reliģijas vai pārliecības, politisko vai jebkuru citu uzskatu dēļ, saistībā ar piederību pie nacionālās minoritātes, īpašuma, izcelsmes, invaliditātes, vecuma vai dzimumorientācijas dēļ.

Šīs tiesības ir ikvienai personai neatkarīgi no tā, vai attiecīgā persona ir vai nav skaidri pieteikusies starptautiskajai aizsardzībai.



Dalībvalstīm jānodrošina, lai iestādes saistībā ar **jebkuru informāciju**, ko tās iegūst sava darba gaitā, ievērotu konfidencialitātes principu, kā noteikts valsts tiesību aktos un paredzēts ES tiesību aktos. Informāciju par to, ka persona ir pieteikusies starptautiskajai aizsardzībai, nedrīkst izpaust attiecīgās personas izcelsmes valsts iestādēm.

Neizraidīšanas princips

Neizraidīšanas princips nozīmē, ka dalībvalstis nedrīkst izraidīt vai nosūtīt personas atpakaļ uz teritoriju robežām vai vietām, ja ir iespējams, ka attiecīgo personu tur pakļaus vajāšanai, kā arī necilvēcīgai vai pazemojošai attieksmei vai sodiem, tostarp spīdzināšanai, arī tad, ja personas ir nelikumīgas migrācijas situācijā. Patvēruma kontekstā neizraidīšanas princips ietver prasību nodrošināt personām, kas meklē starptautisko aizsardzību, teritorijas un taisnīgu un efektīvu patvēruma procedūru pieejamību, lai noteiktu, vai attiecīgajai personai būtu vai nebūtu jāpiešķir aizsardzība.

Kam tas ir saistošs? Neizraidīšanas princips ir saistošs visām valsts iestādēm, kā arī visām citām personām un struktūrām, kas rīkojas valsts vārdā, tostarp pirmā kontakta darbiniekiem.

Ko tas ietver? Aizliegums izraidīt personas uz vietām, kur tām draud vajāšana, saskaņā ar starptautiskajām bēgļu tiesībām ir piemērojams ikvienam piespiedu pārvietošanas veidam, tostarp deportācijām, izraidīšanai, izdošanai, neoficiālai pārvietošanai vai pārsūtīšanai un neuzņemšanai pie robežas. Tas ietver arī netiešu izraidīšanu, kas nozīmē personu atpakaļnosūtīšanu uz trešām valstīm, kur pastāv izraidīšanas risks. Pirms personu pārvietošanas uz trešām valstīm katrā konkrētajā gadījumā jāveic ticams netiešas izraidīšanas riska novērtējums. Nevienam patvēruma meklētājam nebūtu jānosūta atpakaļ uz trešo valsti lēmuma pieņemšanai par viņa prasību, katrā konkrētajā gadījumā nenodrošinot pietiekamas garantijas. Garantijas nozīmē, ka attiecīgā persona tiks atkārtoti uzņemta šajā valstī, šai personai tiks nodrošināta efektīva aizsardzība pret izraidīšanu, iespēja meklēt un izmantot patvērumu un pret viņu izturēsies atbilstoši starptautiski atzītiem standartiem.

Patvēruma procedūras pieejamība

Lai nodrošinātu, ka tiek ievērots neizraidīšanas princips, un lai patvēruma tiesības būtu efektīvas, ikvienai personai, kam, iespējams, ir vajadzīga starptautiskā aizsardzība, jānodrošina



Atcerieties, ka lielākajā daļā gadījumu kontakts ar jums cilvēkiem ir pirmā iespēja paziņot par vajadzību pēc aizsardzības un savām īpašajām vajadzībām.

patvēruma procedūras pieejamība.

Daudzas personas, kam, iespējams, ir vajadzīga starptautiskā aizsardzība, nav informētas par savām tiesībām un pienākumiem un aktīvi nemeklē patvērumu valstī, kurā tās ierodas. Jūs kā pirmais kontaktpunkts personām, kas atrodas pie robežām, varat būtiski atvieglot

starptautiskās aizsardzības pieejamību, aktīvi identificējot personas, kuras, iespējams, vēlas pieteikties starptautiskajai aizsardzībai, sniedzot attiecīgu informāciju par tiesībām pieprasīt patvērumu un novirzot šīs personas uz atbilstošām procedūrām.

Pasākumi, ko veic robežšķērsošanas vietās un izmitināšanas centros, ir viena no primārajām iespējām uzklaut vai konstatēt neaizsargātu personu īpašās vajadzības. Jūsu kā pirmā kontakta darbinieka pienākums ir arī **identificēt neaizsargātu personu īpašās vajadzības** un **nosūtīt šīs personas** uz valsts iestādēm **papildu izvērtēšanai un/vai atbalsta saņemšanai**.

Lai labāk identificētu neaizsargātu personu īpašās vajadzības, jūs varat izmantot EASO praktisko rīku personu ar īpašām vajadzībām (IPSN) identificēšanai, kas ir pieejams šādā adresē: <https://ipsn.easo.europa.eu>

Jūsu loma patvēruma procedūras pieejamības nodrošināšanā, kas paredzēta Šengenas Robežu kodeksa (1) 3.a pantā, ir vēl vairāk nostiprināta ES patvēruma *acquis*, jo īpaši pārstrādātajā Patvēruma procedūru direktīvā (PPD), ko piemēro no 2015. gada 20. jūlija (2). PPD pārstrādātajā versijā cita starpā ir paredzēti divi svarīgi noteikumi, kas tieši attiecas uz jūsu ikdienas darbu.



Saskaņā ar PPD pārstrādātās versijas 8. pantu, ja ir **norādes par to, ka personas, kas tiek turētas izmitināšanas centros vai atrodas robežšķērsošanas vietās, varētu vēlēt iesniegt starptautiskās aizsardzības pieteikumu**, jums šīm personām **jāsniedz informācija par iespēju to darīt**. Praksē tas nozīmē, ka jums šīs personas aktīvi jāidentificē, jāsniedz informācija par tiesībām pieprasīt patvērumu un jākonsultē par pieteikuma sagatavošanas kārtību.



Saskaņā ar PPD pārstrādātās versijas 6. pantu, ja persona ir izteikusi vēlēšanos pieteikties starptautiskajai aizsardzībai (t. i., ir **sagatavojusi starptautiskās aizsardzības pieteikumu**), jums šī persona ir **jānovirza** uz patvēruma procedūru, informējot par to, kur un kā var iesniegt starptautiskās aizsardzības pieteikumu.

PPD pārstrādātajā versijā ir aprakstīti arī **trīs atsevišķi patvēruma procedūras pieejamības nodrošināšanas soļi**, proti, **starptautiskās aizsardzības pieteikuma sagatavošana, reģistrēšana un iesniegšana**, kas (tāpat kā to nozīme attiecībā pret patvēruma procedūru) ir skaidri nošķirti.



Ņemiet vērā, ka vēlēšanos pieteikties starptautiskajai aizsardzībai cilvēki var izteikt dažādos veidos. Par aizsardzības pieprasījumu ir uzskatāms ikviens mutisks vai rakstisks izteikums par bailēm no vajāšanas vai smaga kaitējuma iecelšanas atteikuma gadījumā. Nav obligāti jāizmanto tādi vārdi kā “patvērum” vai “bēglis”. Šaubu gadījumā jums būtu jāpieņem, ka aizsardzības pieprasījums ir sagatavots.

Starptautiskās aizsardzības pieteikuma sagatavošana ir jebkādā veidā un jebkurai iestādei izteikta vēlēšanās iegūt starptautisko aizsardzību. Ikvienu personu, kas izteikusi vēlēšanos pieteikties starptautiskajai aizsardzībai, uzskata par pieteikuma iesniedzēju ar visām šim statusam piesaistītajām tiesībām un pienākumiem.

Pēc starptautiskās aizsardzības pieteikuma sagatavošanas kompetentajām iestādēm tas jāreģistrē noteiktajā termiņā, proti, ne vēlāk kā trīs darbadienu laikā, ja pieteikums sagatavots iestādei, kas ir atbildīga par tā reģistrēšanu, vai ne vēlāk kā sešu darbadienu

laikā, ja pieteikums sagatavots citām iestādēm, piemēram, policijai, robežsardzei, imigrācijas dienestiem un/vai izmitināšanas centru darbiniekiem. Ārkārtas apstākļos, ja liels skaits vienlaikus sagatavotu pieteikumu praksē ļoti apgrūtina noteiktā termiņa ievērošanu, termiņu var pagarināt līdz desmit darbadienām.

(1) Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 15. marta Regula (EK) Nr. 562/2006, ar kuru ievieš Kopienas Kodeksu par noteikumiem, kas reglamentē personu pārvietošanos pār robežām (Šengenas Robežu kodekss).

(2) Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija Direktīva 2013/32/ES par kopējām procedūrām starptautiskās aizsardzības statusa piešķiršanai un atņemšanai (pārstrādāta versija).

Starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniegšana nozīmē, ka pieteikuma iesniedzējs iesniedz informāciju/dokumentus, kas vajadzīgi, lai pilnīgi noformētu pieteikuma reģistrēšanas laikā izveidoto lietu. Pēc pieteikuma iesniegšanas sākas pirmās instances izskatīšanas procedūra. Dalībvalstis var noteikt, kā un kur pieteikums jāiesniedz.

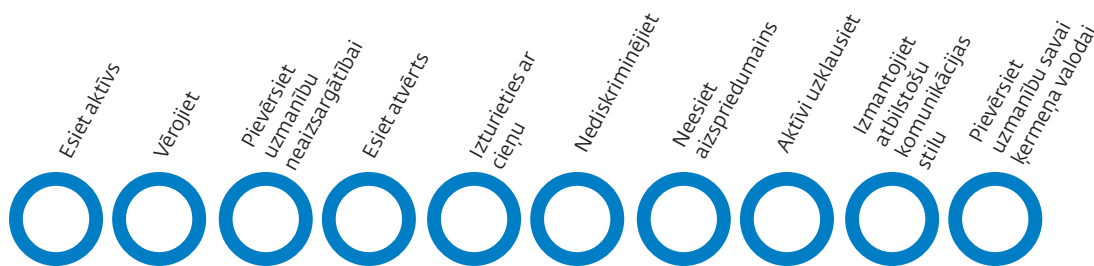


Ņemiet vērā, ka jūsu uzdevums ir identificēt personas, kas, iespējams, vēlas pieteikties starptautiskajai aizsardzībai, sniegt informāciju un nosūtīt šīs personas uz attiecīgajām iestādēm. Jūs nevienam nevarat liegt patvēruma procedūras pieejamību. Lai nodrošinātu patvēruma tiesību garantēšanu praksē, būtiska nozīme ir personu ātrai un efektīvai nosūtīšanai uz kompetentajām iestādēm. Jūsu pienākums nav novērtēt, vai personai jūsu priekšā ir ar aizsardzību saistītas vajadzības un vai šai personai var vai nevar piešķirt starptautisko aizsardzību.

Kā sagatavoties potenciālu starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju identificēšanai

Personas, kam vajadzīga aizsardzība, var tuvoties formas tērpā gērbtam darbiniekam un izveidot ar viņu kontaktu. Tomēr daudzi no šiem cilvēkiem savā izcelsmes valstī vai ceļojuma laikā citās valstīs ir cietuši no amatpersonu pāridarījumiem. Šā iemesla dēļ viņi daudzos gadījumos jūs tieši neuzrunās, tāpēc jūsu uzdevums ir radīt uzticēšanās gaisotni, aktīvi identificēt personas, kas, iespējams, vēlas pieteikties starptautiskajai aizsardzībai, un nosūtīt personas, kuras, kā var saprast, meklē aizsardzību, uz attiecīgajām iestādēm.

Šajā daļā ir sniegtas vadlīnijas par to, kā sagatavoties, lai izpildītu pienākumu identificēt personas, kam, iespējams, ir vajadzīga aizsardzība, uzņemt šīs personas ES teritorijā, sniegt tām informāciju un novirzīt uz valsts patvēruma procedūru.



Esiet aktīvs

Būt aktīvam nozīmē koncentrēt spēkus uz elementiem, ko jūs varat kontrolēt vai varat ietekmēt. Aktīva pieeja jums palīdzēs izpildīt savus pienākumus.

Robežsargiem un pirmā kontakta darbiniekiem ir **pienākums aktīvi nodrošināt efektīvu patvēruma procedūras pieejamību**. Viņiem jāidentificē personas, kas, iespējams, vēlas pieteikties starptautiskajai aizsardzībai, jāsniedz informācija par tiesībām pieprasīt patvērumu un jāinformē šīs personas par pieteikuma sagatavošanas kārtību. Viņiem arī jāinformē personas, kas ir sagatavojušas starptautiskās aizsardzības pieteikumu, par pieteikuma iesniegšanas kārtību.

Vai jūs esat aktīvs vai pasīvs?

Aktīvs cilvēks izmanto aktīvu valodu (es varu, es izdarīšu, es dodu priekšroku utt.) un koncentrē spēkus uz savas ietekmes jomu, uz lietām, ko viņš(-a) var kontrolēt un ietekmēt.

Pasīvs cilvēks izmanto pasīvu valodu (es nevaru, man jāizdara, ja vien utt.) un koncentrē spēkus uz problēmjomu, uz lietām, ko viņš(-a) gandrīz nemaz vai nemaz nevar kontrolēt.

Vērojiet

Vērošana nav tas pats, kas vienkārša skatīšanās. Tā ir aktīva informācijas uztveršana, kas palīdz ātrāk un precīzāk novērtēt cilvēkus un apstākļus. Vērot nozīmē turēt acis un ausis vaļā, lai iegūtu pēc iespējas vairāk informācijas un to atcerētos.

- **Uzmanīgi vērojiet visu, kas notiek jums apkārt.** Piespiediet sevi pamanīt pēc iespējas vairāk, sākot ar ikdienišķām un beidzot ar neparastām lietām, un centieties tās atcerēties. Pievērsiet īpašu uzmanību atšķirībām, īpatnībām, neparastām situācijām un apstākļiem. Iespaidu apzināšanās ir viena no svarīgākajām laba vērotāja īpašībām.
- **Meklējiet norādes,** ka persona, iespējams, vēlas pieteikties starptautiskajai aizsardzībai.
- **Uzmanīgi vērojiet** cilvēku ķermeņa valodu — sejas izteiksmi, žestus, acu kontaktu, pozas un balss toni. Spēja saprast un izmantot ķermeņa valodu var palīdzēt sazināties ar citiem cilvēkiem un noskaidrot viņu vajadzības. Taču atcerieties, ka ķermeņa valodas un neverbālo signālu nozīme dažādās valstīs un kultūrās var atšķirties. Tāpēc ir svarīgi nepieļaut nepareizu interpretāciju un atturēties no pārsteidzīgas interpretācijas.

Pievērsiet uzmanību neaizsargātībai

Nemiet vērā, ka persona jūsu priekšā var būt neaizsargāta un ar īpašām vajadzībām, kas prasa īpašu uzmanību un tūlītēju rīcību. Jūsu uzdevums ir identificēt neaizsargātu personu īpašās vajadzības un nosūtīt šīs personas uz attiecīgajām iestādēm papildu izvērtēšanai un/vai atbalsta saņemšanai.

Robežšķērsošanas vietas un izmitināšanas centri ir vienas no primārajām vietām, kur uzklaut vai konstatēt neaizsargātu personu īpašās vajadzības. **Taču nemiet vērā, ka tās var nebūt uzreiz pamanāmas un var atklāties tikai vēlākos posmos.**

Raugieties, lai neviens no robežšķērsošanas vietās un izmitināšanas centros veiktajiem pasākumiem neietekmētu īpašo aizsardzību, kas saskaņā ar starptautiskiem tiesību aktiem pienākas personām, kurām vajadzīga starptautiskā aizsardzība, un neaizsargātām personām, piemēram, riskam pakļautām sievietēm un meitenēm, tostarp grūtniecēm, bērniem, tostarp nepavadītiem un nošķirti nepilngadīgajiem, cilvēku tirdzniecībā cietušajiem, personām, kas pārcietušas spīdzināšanu, izvarošanu vai cita veida smagu vardarbību, un personām ar invaliditāti.

- Saskaņā ar valsts praksi pēc iespējas ātrāk **reģistrējiet neaizsargātas personas** un viņu īpašās vajadzības un paziņojiet šo informāciju attiecīgajām ieinteresētajām personām, lai nodrošinātu vajadzīgās garantijas un atbalstu.
- Raugieties, lai jūs būtu informēts par savas **valsts mehānismiem cietušo nosūtīšanai uz atbalsta dienestiem un procedūrām** un jūsu rīcībā būtu saskaņā ar valsts praksi atbildīgo iestāžu — tostarp specializētu bērnu atbalsta dienestu, *UNHCR* un citu organizāciju, kas pieteikuma iesniedzējiem sniedz juridiskas vai citādas konsultācijas, — kontaktinformācija.
- **Pielāgojiet savu pieeju, valodu un komunikācijas stilu** atbilstoši attiecīgās personas vajadzībām. Jūsu spējai veidot uzticību un komunicēt ar attiecīgajām personām ir būtiska nozīme, lai jūs varētu identificēt iespējamās norādes uz neaizsargātību un ievākt precīzu informāciju.
- Vajadzības gadījumā saskaņā ar valsts tiesību aktiem un praksi **nodrošiniet nepieciešamo medicīnisko un/vai citu atbilstošu palīdzību.**

Nepavadīti vai nošķirti nepilngadīgie

Saskaņā ar attiecīgajiem starptautiskajiem un Eiropas juridiskajiem standartiem un tiesību aktiem **bērns ir ikviens cilvēks, kas nav sasniedzis 18 gadu vecumu**, ja saskaņā ar bērniem piemērojamiem tiesību aktiem pilngadība neiestājas agrāk. Arī tad, ja neesat pārliecināts, vai persona, kas apgalvo, ka ir nepilngadīga, tiešām tāda ir, jums tomēr saskaņā ar valsts tiesību aktiem un praksi un saskaņā ar ES tiesību aktiem šī persona jānosūta uz atbildīgo iestādi vecuma noteikšanai.

Nepilngadīgie pēc būtības ir neaizsargāti, tāpēc ir ļoti svarīgi pievērst pastiprinātu uzmanību viņu īpašajām vajadzībām, sevišķi nepavadītu un nošķirtu nepilngadīgo gadījumā. Nepavadīti un nošķirti nepilngadīgie būtu jāidentificē un saskaņā ar valsts tiesību aktiem un praksi pēc iespējas ātrāk jānosūta uz atbildīgajām iestādēm. Nepavadītu nepilngadīgo gadījumā saskaņā ar ES tiesību aktiem būtu jānodrošina īpašas garantijas, konkrēti, — pēc iespējas ātrāk jāieceļ pārstāvis. Raugieties, lai jūs būtu informēts par valsts procedūrām cietušo nosūtīšanai uz atbalsta dienestiem un jūsu rīcībā būtu specializētu bērnu atbalsta dienestu un citu atbildīgo ieinteresēto personu kontaktinformācija.

Nezaudējiet modrību un pievērsiet uzmanību iespējamām norādēm uz cilvēku tirdzniecību. Vai konkrētajā situācijā jums kaut kas šķiet neparasts? Vai bērns ir kluss, sevī ierāvies / noslēgts, nespēj sakarīgi izteikties, ir nobijies, satraukts? Vai bērnu kāds gaida vai bērns skatās uz citu pieaugušo? Ja ir pamatotas aizdomas, ka nepilngadīgais varētu būt pakļauts cilvēku tirdzniecības riskam vai viņam ir vajadzīga citāda aizsardzība, jebkurā laikā saskaņā ar valsts tiesību aktiem un praksi nekavējoties piemēro valsts mehānismu cietušo nosūtīšanai uz atbalsta dienestiem un sākotnējo izmeklēšanu.

Atcerieties, ka ar bērnu jāsarunājas bērnam piemērotā veidā, ņemot vērā viņa vecumu un brieduma pakāpi. Informējiet viņu par to, kas notiek pašlaik un kas notiks vēlāk. Nodrošiniet pamatpakalpojumu pieejamību.

Vīsās darbībās un lēmumos, kas attiecas uz bērniem, pirmām kārtām jāņem vērā bērna intereses. Bērni parasti nebūtu jānošķir no viņus pavadošiem vecākiem vai radniekiem, izņemot gadījumus, kad ir pamatotas aizdomas, ka palikšana ar viņiem nav bērna interesēs. Tādos gadījumos saskaņā ar valsts tiesību aktiem un praksi nekavējoties būtu jāinformē specializēti bērnu aizsardzības dienesti.

Jāpiemēro neizraidīšanas princips. Ja ir piemērojama atgriešanās, jāievēro Atgriešanas direktīvas 10. pantā minētie aizsardzības pasākumi, kas attiecas uz bērniem.

Esiet atvērts

Nesen satiktu personu iedalīšana kategorijās un ierastu metožu izmantošana, lai izpildītu atkārtotus uzdevumus, ir normāla reakcija, un tā rīkojas lielākā daļa no mums. Tomēr ir svarīgi paturēt to prātā un neatkarīgi no agrākās personiskās un profesionālās pieredzes vienmēr palikt atvērtiem. Ņemiet vērā, ka aizsardzības vajadzības var būt ikvienam, neatkarīgi no tā, kā viņš(-a) izskatās vai uzvedas.

Esiet atvērts. Būt atvērtam nozīmē būt elastīgam un spēt pielāgoties jaunai un daudzveidīgai pieredzei, procedūrām un izaicinājumiem. Atvērtus cilvēkus mazāk ietekmē aizspriedumi, un, uzzinot jaunus faktus, viņi biežāk spēj mainīt viedokli.

Izturieties ar cieņu

Jūs strādājat daudzveidīgā un sarežģītā vidē. Jūsu ikdiena ir saistīta ar stresa pilnām situācijām un tikšanos ar cilvēkiem, kas ir nobijušies, traumēti vai neuzticas iestādēm, kā arī ar cilvēkiem, kas melo, mānās un agresīvi uzvedas.

Tomēr trešo valstu valstspiederīgajiem, kas nonākuši ES, jūs bieži esat pirmais kontaktpunkts, tāpēc jūs pārstāvat gan savu valsti, gan ES kopumā. Jums būtu jārikojas profesionāli, jāievēro ētikas normas un vienmēr jāuzvedas tā, lai radītu labu priekšstatu par sevi un iestādi, kuru pārstāvat.

Vienmēr izturieties ar cieņu. Pret katru cilvēku jāizturas ar cieņu. Vienmēr ievērojiet cilvēka cieņu un pievērsiet uzmanību kultūru daudzveidībai un atšķirībām.

Izturieties ar cieņu, lai veidotu uzticēšanos un lai citi pret jums izturētos ar cieņu. Padomājiet par to... Lai izpelnītos cieņu citu acīs, jums pirmām kārtām pašam jāizturas cieņpilni. Necieņa rada spriedzi, kas var izraisīt konfliktu.

Nediskriminējiet

Nevienam nav atļauts diskriminējoši izturēties pret citām personām. Diskriminējoša uzvedība, netaisnīga attieksme un jebkādas citas diskriminējošas darbības ir pretrunā **pamattiesībām**.

Lai nepieļautu diskriminēšanu un apliecinātu iejūtību, ir svarīgi ar cilvēkiem sazināties viņiem saprotamā valodā un tā, lai viņi justos droši un aizsargāti. Vajadzības gadījumā **pielāgojiet savu pieeju**, valodu un komunikācijas stilu atbilstoši savā priekšā esošās personas dzimumam, vecumam, fiziskajam un garīgajam stāvoklim un/vai izglītības līmenim.

Neesiet aizspriedumains

Pārāgrī nespriediet par citiem cilvēkiem pēc viņu rīcības, uzvedības un/vai izskata. Tā vietā, lai nosodītu cilvēku par to, ko viņš(-a) ir izdarījis un/vai kā izskatās, pacentieties uzzināt vairāk par viņu un viņa(-s) izcelsmi. Attiecīgās personas aizsardzības vajadzības un tiesības uz starptautisko aizsardzību tiks izvērtētas citā vietā un citā procedūrā, ko vadīs citi darbinieki.

Verbālajā un neverbālajā komunikācijā **nepaudiet nosodošu attieksmi**. Ja jūtat, ka izturaties aizspriedumaini, apdomājiet un atgādiniet sev, ka jūsu uzdevums ir vērot.

Aktīvi uzklausiet

Esiet labs klausītājs. Aktīva uzklausīšana ir viens no komunikācijas prasmju galvenajiem elementiem. Iedziļinoties sarunu biedra teiktajā, jūs izrādāt patiesu interesi, nevis vienkārši dzirdat, ko viņš saka. Tādā veidā jūs izrādāt cieņu pret personu, ar ko sarunājaties, bet tas savukārt ietekmē gan iegūstamās informācijas kvalitāti, gan apjomu.

- **Klausieties ar patiesu interesi** un vēlmi saprast. Varat izmantot īsus un tiešus kopsavilkumus, atkārtojot stāstījuma svarīgākās daļas pieteikuma iesniedzēja vārdiem, lai apliecinātu, ka aktīvi klausāties un saprotat teikto. Varat izmantot arī reflektīvas piebildes, lai pārliecinātu sarunu biedru, ka klausāties.
- **Mudiniet sarunu biedru runāt.** Izmantojiet iedrošinošas frāzes, piemēram, "Pastāstiet par to sīkāk" vai "Un kas notika vēlāk?" Tas mudina pieteikuma iesniedzēju turpināt runāt un palīdz uzturēt un paplašināt stāstījumu.
- **Lai izrādītu interesi, uzdodiet jautājumus.** Tomēr atcerieties, ka precīzākā un noderīgākā informācija tiek sniegta brīvā stāstījumā. Pārāk bieži pārtraucot sarunu biedru, lai uzdotu papildjautājumus, jūs riskējat mazināt personas motivāciju vai pašvērtību un līdz ar to iespēju iegūt pilnīgu ziņojumu.
- **Pārliecinieties, ka jūsu priekšā esošā persona ir sapratusi** jūsu teikto. Jūsu pienākums ir runāt tā, lai jūs tiktu saprasts. Izmantojiet iespēju precizēt, vai persona ir sapratusi teikto, piemēram, lūdzot atkārtot sniegtās informācijas svarīgākās daļas saviem vārdiem.

Izmantojiet atbilstošu un iejūtīgu komunikācijas stilu

Valodas, kultūras un pieredzes atšķirības var radīt komunikācijas šķēršļus. Personas spēju izteikties var ietekmēt daudzi citi faktori, piemēram, vecums, dzimums, stress, fiziskā un garīgā veselība, kā arī vides apstākļi. Pārpratumu risku palielina arī vajadzība sazināties ar tulku starpniecību.

Tāpēc ir svarīgi ņemt vērā faktorus, kas varētu traucēt komunikācijas procesu, un atbilstoši pielāgot komunikācijas stilu un valodu. Tas palīdzēs mazināt sarunu biedra nemieru un bailes, nodrošinot iegūtās informācijas kvalitāti un apjomu.

- **Nemiet vērā sarunu biedra personīgos apstākļus**, ja tie jau ir zināmi, un atbilstoši pielāgojiet savu komunikācijas stilu.
- **Izmantojiet piemērotu valodu, ko persona spēj saprast**. Vienmēr centieties runāt pēc iespējas precīzi, vienkārši un skaidri.
- **Informējiet personu par to, kas no tās tiek gaidīts**, tostarp paskaidrojiet sīkas detaļas, ko jūs pats mēdzat uzskatīt par pašsaprotamām, piemēram, kas jūs esat, kurp dodaties, kāpēc aizverat intervijas telpas durvis utt., un informējiet par pašu procesu. Jums nevajadzētu pieņemt, ka ikviens uztver apkārt notiekošo tāpat kā jūs.
- **Nodrošiniet konfidencialitāti**. Paskaidrojiet sarunu biedram, ka viss, ko viņš teiks, tiks uzskatīts par konfidencialu, izņemot gadījumus, kad informācija jāizmanto kopīgi ar citām valsts struktūrām.
- **Ļaujiet personai runāt brīvi**. Mudiniet personu stāstīt par notikumu vai situāciju saviem vārdiem, savā tempā un bez pārtraukšanas.
- **Uzdodiet atbilstošus jautājumus atbilstošā veidā**. Atvērti jautājumi nozīmē, ka persona ir jūsu uzmanības centrā. Sāciet diskusiju ar viegliem jautājumiem.
- **Dodiet ikvienam iespēju izteikties**. Raugieties, lai neviens neiejauktos un/vai neatbildētu uz jautājumiem citas personas vārdā, izņemot gadījumus, kad tas notiek, rīkojoties šīs personas interesēs.

Strādājot ar tulku

Saskaņā ar ES patvēruma *acquis*, ja ir norādes par to, ka personas, kas tiek turētas izmitināšanas centros vai atrodas robežšķērsošanas vietās, iespējams, vēlas iesniegt starptautiskās aizsardzības pieteikumu, dalībvalstīm ir pienākums organizēt mutisko tulkošanu, ciktāl tā nepieciešama, lai atvieglotu patvēruma procedūras pieejamību. Lai pārvarētu valodas barjeru personas un attiecīgā darbinieka starpā, bieži ir jāizmanto tulka pakalpojumi. Taču, strādājot ar tulku, jums ir jāpielāgo veids, kā jūs komunicējat ar attiecīgo personu un/vai kā vadāt diskusiju. Daži aspekti, kas jāatceras, izmantojot tulka pakalpojumus:

- pievērsiet uzmanību tulka izvēlei. Ja pieteikuma iesniedzējs to pieprasa, pēc iespējas jānodrošina tā paša dzimuma tulks;
- informējiet tulku par viņa(-as) atbildību un lomu intervijas laikā;
- pārbaudiet, vai attiecīgā persona saprot tulku un otrādi;
- uzrunājiet attiecīgo personu tieši (pirmajā personā), nevis ar tulka starpniecību, izmantojot formulējumus trešajā personā.
- Centieties runāt lēni un skaidri un bieži ieturiet pauzes, lai dotu tulkam iespēju tulkot īsus segmentus, jo īpaši, ja tiek sniegti sīki vai sarežģīti skaidrojumi.

Šie principi iegūst vēl lielāku nozīmi, izmantojot tulkošanu pa tālruni.

Pievērsiet uzmanību savai ķermeņa valodai

Ķermeņa valoda ir neverbālās komunikācijas veids, kad domas, nolūki un jūtas tiek izpaustas ar fizisku izturēšanos, piemēram, sejas izteiksmi, ķermeņa pozu, žestiem, balsi toni vai telpas izmantošanu. Spēja saprast un izmantot neverbālo komunikāciju ir iedarbīgs komunikācijas rīks.

- **Pievērsiet uzmanību savai neverbālajai komunikācijai.** Jūsu ķermeņa valoda ir svarīgs rīks, lai veidotu uzticēšanos un radītu un uzturētu savstarpēju saprašanu.
- **Izvēlieties atbilstošus žestus un pozas.** Izvēlieties atvērtu ķermeņa valodu (centieties nesakrustot rokas, izvairieties no noslēgtām pozām utt.). Lai radītu drošu un atvērtu vidi, izmantojiet piemērotu balsi toni un atbilstošu sejas izteiksmi. Reizēm saprašanās gaisotni var radīt pieteikuma iesniedzēja ķermeņa valodas atdarināšana.
- **Respektējiet cilvēku personisko telpu** un veidojiet atbilstošu **acu kontaktu**. Ja kāds pieteikuma iesniedzējs nevēlas ar jums veidot tiešu acu kontaktu, respektējiet to.
- **Neverbālajā komunikācijā ņemiet vērā ar kultūru un dzimumu saistītas atšķirības.** Ķermeņa valodas un neverbālo signālu nozīme dažādās kultūrās atšķiras, un šīs atšķirības var izraisīt pārpratumus. Atturieties no pārsteidzīgas jūsu priekšā esošās persona ķermeņa valodas interpretācijas.



Ņemiet vērā savus personīgos apstākļus

Visiem pirmā kontakta darbiniekiem jāveic savi pienākumi sarežģītos apstākļos, bieži satiekot cilvēkus no dažādām kultūrām, ar atšķirīgu sociālo izcelsmi un dažādu dzīves pieredzi. Šī interesantā, taču ļoti prasīgā darba vide reizēm var novest pie rutīnas, stresa un frustrācijas vai pat sekundārai traumai raksturīgiem simptomiem, piemēram, uzmācīgām domām, hroniska noguruma, skumjām, dusmām, vājām koncentrēšanās spējām, ieraušānās sevī, emocionāla izsīkuma, bailīguma, kauna izjūtas, fiziskas saslimšanas, darba kavējumiem.

Jūsu privātajā dzīvē arī var būt stresa situācijas un problēmas, kas var ietekmēt jūsu attieksmi pret profesionālajiem pienākumiem un spēju tikt galā ar stresu darbavietā.

Jums jāņem vērā šie faktori un nepārtraukti jācenšas mazināt to ietekmi. Vajadzības gadījumā nevilcinieties lūgt atbalstu saviem kolēģiem un vadītājiem vai meklēt profesionālu palīdzību.

Norādes, ka persona, iespējams, vēlas pieteikties starptautiskajai aizsardzībai

Daudzas personas, kam, iespējams, ir vajadzīga starptautiskā aizsardzība, aktīvi nemeklē patvērumu valstī, kurā tās ierodas. Daudzi no šiem cilvēkiem var nebūt informēti par savām tiesībām un pienākumiem vai var izlemt nelūgt aizsardzību savu konkrēto apstākļu dēļ vai tāpēc, ka citi, tostarp kontrabandisti, viņiem ir snieguši nepareizu informāciju par viņu tiesībām un iespējām. Ir nereāli cerēt, ka viņi pārzinās sarežģītās patvēruma un Dublinas procedūras, pilnīgi uzticēsies iestādēm, kas pie robežām vai izmitināšanas centros tieši izraisa viņos bailes, vai zinās vajadzīgos vārdus un izteicienus, kas varētu viņiem nodrošināt procedūras pieejamību.

Jums kā pirmajam kontaktpunktam personām, kas atrodas pie robežām, ir pienākums identificēt gadījumus, kad personas izsaka vēlēšanos pieteikties aizsardzībai, un aktīvi identificēt un informēt personas, ja ir norādes par to, ka persona, iespējams, vēlas pieprasīt patvērumu.

Atcerieties, ka lielākajā daļā gadījumu kontakts ar jums cilvēkiem būs pirmā iespēja paziņot par vajadzību pēc aizsardzības. Tāpēc jūs esat pirmais, izšķirošais posms aizsardzības nodrošināšanā grūtībās nonākušām personām. Nepareiza identificēšana pie robežām un patvēruma pieprasījuma nenodošana kompetentajai iestādei var radīt smagas sekas personai, kam nepieciešama starptautiskā aizsardzība. Personu var nosūtīt atpakaļ uz valsti, kur ir apdraudēta tās dzīvība vai brīvība vai personai draud vajāšana, nāve, nežēlīga un necilvēcīga vai pazemojoša attieksme vai citi smagi cilvēktiesību pārkāpumi.

Šajā daļā ir sniegti daži noderīgi padomi un vadlīnijas, lai palīdzētu pirmā kontakta darbiniekiem identificēt personas, kas, iespējams, vēlas pieteikties aizsardzībai, un lai nodrošinātu, ka tiek pamanītas visas iespējamās norādes.

Kas var vēlēties iesniegt pieteikumu?

→ **Atcerieties, ka jūs nevienam nedrīkstat liegt patvēruma procedūras pieejamību.**

Ikvienai personai ir tiesības meklēt patvērumu.

→ **Vienmēr atcerieties, ka jebkura persona var būt bēglis.**

Aizsardzības vajadzības var būt ikvienam, neatkarīgi no tā, kā viņš(-a) izskatās vai uzvedas. Jauktajās migrācijas plūsmās vienkopus ceļo cilvēki ar atšķirīgu motivāciju un mērķiem, bieži izmantojot tos pašus maršrutus un transportlīdzekļus. Tāpēc bēgļi un personas, kuru ceļošanas iemesli nav saistīti ar aizsardzību, var izskatīties un uzvesties vienādi.

Atcerieties, ka jūsu uzdevums ir identificēt personas, kas, iespējams, vēlas pieteikties starptautiskajai aizsardzībai, sniegt informāciju un nosūtīt šīs personas uz attiecīgajām iestādēm. Jūsu pienākums nav novērtēt, vai personai jūsu priekšā ir ar aizsardzību saistītas vajadzības un vai šai personai tiks vai netiks piešķirta starptautiskā aizsardzība. Attiecīgās personas aizsardzības vajadzības un to, vai persona atbilst starptautiskās aizsardzības piešķiršanas nosacījumiem, izvērtēs un noteiks citā vietā un citās procedūrās, ko vadīs kompetenti darbinieki.

→ **Jā, jebkura persona var būt bēglis** neatkarīgi no šīs personas izcelsmes valsts, etniskās piederības un/vai izskata.

Jebkura persona var būt bēglis neatkarīgi no tā, vai šī persona

- **ir ieceļojusi dalībvalstī vai atrodas tās teritorijā nelikumīgi**, izmantojot viltotus vai krāpnieciskus dokumentus vai vispār bez dokumentiem, tostarp gadījumos, kad personai ir aizliegts ieceļot tāpēc, ka persona agrāk ir bijusi nelikumīgas migrācijas situācijā;
- **ir cietusi cilvēku tirdzniecībā**. Personām, kas cietušas cilvēku tirdzniecībā, var būt ar cilvēku tirdzniecības problēmu nesaistītas aizsardzības vajadzības. Šīs personas var pieteikties starptautiskajai aizsardzībai arī, izbēgot no cilvēku tirdzniecības situācijas, un var gadīties, ka cilvēku tirgotāji izmanto patvēruma procedūru, lai atvieglotu personu atrašanos uzņēmējvalstī;
- **ir nepavadīts nepilngadīgais**. ES patvēruma *acquis* ir paredzētas īpašas garantijas, lai nepavadītiem nepilngadīgajiem nodrošinātu iespēju izmantot ar patvērumu saistītās tiesības un ievērot pienākumus. Tā kā nepilngadīgie pēc būtības ir neaizsargāti, ir ļoti svarīgi pievērst pastiprinātu uzmanību papildu norādēm uz viņu īpašajām vajadzībām un vienmēr rīkoties bērnu interesēs.

Personas ar vairākām vajadzībām pēc aizsardzības

Atcerieties, ka papildus vajadzībai pēc starptautiskas aizsardzības dažiem cilvēkiem var būt citas aizsardzības vajadzības, kas prasa steidzamu uzmanību. Piemēram, persona vienlaikus var būt cilvēku tirdzniecībā cietušais un bēglis vai nepavadīts nepilngadīgais un bēglis. Šādu personu ar vairākām vajadzībām identifikēšana un novirzīšana uz atbilstošām procedūrām var būt ļoti sarežģīts uzdevums, jo īpaši situācijā uzreiz pēc personu ierašanās.

Tomēr dažādo atbraucēju iedalīšana kategorijās nedrīkstētu novērst uzmanību no uzdevuma izstrādāt pasākumus, lai bez diferencēšanas aizsargātu visu personu cilvēktiesības, tostarp patvēruma tiesības. Piemēram, cilvēku tirdzniecībā cietušo un nepavadīto nepilngadīgo gadījumā pēc iespējas ātrāk jāaktivizē atbilstoši aizsardzības mehānismi. Taču vienlaikus ir jāgarantē arī šo personu patvēruma tiesības un jāveic visi patvēruma kontekstā nepieciešamie pasākumi.

Nepilnīgs norāžu saraksts

Norādes, ka persona, iespējams, vēlas pieteikties starptautiskajai aizsardzībai, var atklāt dažādos veidos. Tās var novērot, uzzināt, tieši kontaktējoties ar attiecīgo personu vai citām personām, secināt no personas iesniegtajiem dokumentiem vai atklāt citos apstākļos. Lai norādes atklātu ātrāk un precīzāk, pievērsiet īpašu uzmanību šādiem elementiem.



Nemiet vērā, ka turpmāk sniegtais norāžu saraksts ir orientējošs un tajā nav iekļautas visas iespējamās norādes un to variācijas. Tas nebūtu jāuzlūko kā precīza formula, bet drīzāk kā ieteikumi par faktoriem, kam būtu jāpievērš galvenā uzmanība, izvērtējot, vai persona varētu vēlēties pieteikties starptautiskajai aizsardzībai.

Kas persona ir un no kurienes nāk

Izcelsmes valsts

Jūsu vispārējās zināšanas par jaunākajiem notikumiem personas izcelsmes valstī, tostarp vispārējiem politiskajiem apstākļiem, drošības situāciju, kā arī pamattiesību ievērošanu, ir svarīgs norāžu avots, lai precīzi identificētu personas, kas, iespējams, vēlas pieteikties starptautiskajai aizsardzībai. Piemēram, (pilsoņu) karā vai bruņotā konfliktā ierauta valsts vai valsts, kurā valda diktatorisks režīms, visticamāk būs bēgļu avota valsts. Tomēr jāņem vērā, ka nevienu valsti nevar uzskatīt par pilnīgi drošu visiem tās iedzīvotājiem, tāpēc arī personām, kas ierodas no drošām izcelsmes valstīm, var būt individuālas aizsardzības vajadzības.

Etniskā piederība, reliģija, tautība

Papildus izcelsmes valsts vispārējam kontekstam īpaša uzmanība būtu jāpievērš personām, kas pieder pie (nacionālām, etniskām un/vai reliģiskām) minoritātēm, jo šīs personas bieži tiek pakļautas vajāšanai vai vardarbībai. Taču tas nenozīmē, ka personām, kas pieder pie vairākuma, nevar būt aizsardzības vajadzības.

Vispārējie ierašanās apstākļi

Situācijas, kad plašā apjomā ierodas lielas personu grupas un atsevišķas personas vai ģimenes, var radīt atšķirīgas gaidas attiecībā uz cilvēku profilu un viņu aizsardzības vajadzībām. Tomēr ir svarīgi atcerēties, ka bēgļi neceļo tikai vienā vai otrā veidā.

Vecums

Nepilngadīgie pēc būtības ir neaizsargāti, tāpēc ir ļoti svarīgi pievērst pastiprinātu uzmanību viņu aizsardzības vajadzībām, sevišķi nepavadītu un nošķirtu nepilngadīgo gadījumā. Katram darbiniekam, kas strādā ar bērniem, būtu jārikojas bērna interesēs, jāspēj komunicēt ar bērnu viņam(-ai) piemērotā veidā un jāņem vērā bērna iespējamās papildu īpašās vajadzības.

Ja ir norādes uz bērnu kontrabandu un/vai bērnu tirdzniecību, būtu jāapsver īpašu aizsardzības pasākumu piemērošana. Plašāku informāciju sk. rokasgrāmatā *Frontex Vega Children Handbook*.⁽³⁾

Dzimums

Migrācijas kontekstā sievietes un meitenes var atrasties īpaši neaizsargātā stāvoklī, ņemot vērā viņu pieredzi izcelsmes valstī un ceļojuma laikā, kā arī sociālās un kultūras atšķirības uzņēmējvalstī. Tāpēc būtu jāpievērš īpaša uzmanība viņu iespējamajām aizsardzības vajadzībām un/vai papildu īpašajām vajadzībām. Tas, protams, nenozīmē, ka visas sievietes ir vienādā mērā neaizsargātas.

Būtu jānodrošina īpašs atbalsts, gādājot, lai sievietēm un meitenēm būtu iespēja runāt ar jums privāti un lai neviens neiejauktos un/vai neatbildētu uz jautājumiem viņu vārdā. Informācija sievietēm un meitenēm arī būtu jāsniedz tieši, lai viņām netiktu liegta būtiski svarīga informācija un iespēja pieņemt neatkarīgus lēmumus, tostarp pieprasīt starptautisko aizsardzību un citu palīdzību.

Ja iespējams, būtu jānodrošina, lai pirmā kontakta darbinieks un tulks ir sievietes. Sievietes nebūtu jāmudina runāt par incidentiem un noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar seksuālu vardarbību. Attiecīgos gadījumos, ņemot vērā sieviešu vecumu, būtu smalkjūtīgi jāpavaicā, vai sieviete nav grūtniecības stāvoklī, un vajadzības gadījumā jāinformē par pieejamo palīdzību.

⁽³⁾ http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Training/VEGA_Children_Handbook.pdf

Ģimenes stāvoklis

Ir svarīgi ņemt vērā personu ģimenes stāvokli. Dažas grupas, piemēram, nepavadīti vai nošķirti nepilngadīgie, vientuļas sievietes vai vientuļie vecāki ar bērniem, var atrasties īpaši neaizsargātā situācijā un viņiem var būt tiklab aizsardzības vajadzības, kā papildu īpašas vajadzības.

Ko persona saka

Personu paziņojumi ir svarīgākās un bieži vienīgās norādes, ka persona, iespējams, vēlas pieteikties starptautiskajai aizsardzībai, vai tie paši par sevi var būt uzskatāmi par aizsardzības pieteikumu. Tie jo īpaši būtu jāuzskata par šādām norādēm, ja persona jebkādā veidā pauž bailes vai nemieru par vajāšanu vai smagu kaitējumu ieceļošanas atteikuma gadījumā. Turpmāk ir minēti daži atslēgvārdi, izteicieni un vēstījumi, kas var norādīt, ka persona, iespējams, vēlas pieteikties starptautiskajai aizsardzībai.

- **Bailes** — piemēram, persona baidās atgriezties savā piederības valstī, baidās no vajāšanas, baidās, ka savā valstī tiks ieslodzīta cietumā, baidās, ka tiks nogalināta, ja tiks nosūtīta atpakaļ uz mājām.
- **Nāve** — piemēram, persona baidās, ka atgriešanās gadījumā tiks nogalināta.
- **Vajāšana** — piemēram, persona saka, ka savā piederības valstī ir bijusi pakļauta vajāšanai, vai baidās, ka atgriešanās gadījumā tiks vajāta.
- **Spīdzināšana** — piemēram, persona saka, ka viņš(-a) vai viņa(-s) ģimenes locekļi ir spīdzināti, vai parāda rētas vai citus, iespējams, spīdzināšanas rezultātā radušos ievainojumus.
- **Karš** — piemēram, persona saka, ka tās piederības valstī notiek (pilsoņu) karš vai bruņots konflikts, viņš(-a) baidās, ka karā viņu nogalinās, utt.
- **Atgriešanās** — piemēram, persona saka, ka nevar atgriezties savā piederības valstī, baidās atgriezties, personai nav kur atgriezties, persona baidās no vajāšanas, ieslodzīšanas cietumā, spīdzināšanas vai nogalināšanas, ja tiks nosūtīta atpakaļ uz mājām.
- **UNHCR (ANO) vai advokāts** — piemēram, persona, vēlas sazināties ar ANO vai UNHCR biroju, vēlas tikties ar UNHCR, vēlas tikties ar advokātu utt.

Ko jūs varat novērot (izskats un uzvedība)



Atcerieties, ka pieteikuma iesniedzēja mutiskie paziņojumi ļoti bieži tiek saņemti valodā, kas nav pieteikuma iesniedzēja pirmā valoda, un/vai ar tulka starpniecību. Valodas barjera var ietekmēt savstarpēju saprašanos un radīt acīmredzamas neatbilstības vai nesaskaņas personas paziņojumos.

Tuvošanās darbiniekam / vairīšanās no darbinieka

Gandrīz visur pasaulē amatpersonas var atšķirt pēc formas tērpa. Formas tērps simbolizē varu un ietekmi un uz personām, kas to redz, var atstāt spēcīgu psiholoģisku iespaidu. Personas, kas, iespējams, vēlas pieteikties starptautiskajai aizsardzībai, var tuvojies formas tērpa ģērbtam darbiniekam un izveidot ar viņu kontaktu. Tomēr ņemiet vērā, ka cilvēki var būt ieradušies no valstīm, kurās formas tērps rada neuzticību vai pat bailes. Cilvēki bieži vairās no formas tērpa ģērbtiem darbiniekiem, baidoties no sekām, kas draud nelikumīgas ieceļošanas, falsificētu un viltotu dokumentu vai dokumentu trūkuma gadījumā. Šajos gadījumos jums būtu jāspēj interpretēt šos signālus, lai atbilstoši reaģētu vai sniegtu palīdzību.

Bailes

Bailes rada lielu stresu, kas var izpausties dažādos veidos — gan fiziski, gan emocionāli. Spēcīgas bailes var personu pilnīgi paralizēt un izraisīt pasivitāti un apātiju. Vai, gluži pretēji, tās var izraisīt hiperaktivitāti, agresivitāti un/vai dīvainu uzvedību. Ņemiet vērā, ka aizsardzības vajadzības var būt ikvienam, neatkarīgi no tā, kā viņš(-a) uzvedas.

Ievērojiet, ka baiļu un stresa dēļ jūsu priekšā esošajai personai var būt grūti saprast jautājumus un koncentrēties. Tāpēc ir svarīgi radīt drošības un aizsargātības gaisotni, nodrošinot informāciju un sniedzot paskaidrojumus.

Mijiedarbība starp cilvēkiem

Neatkarīgi no tā, vai grupas ir mazas vai lielas, formāli strukturētas vai brīvas, koncentrējušās uz vienu vai otru darbību, gandrīz visu grupu pamatā ir savstarpēja atkarība. Grupās var nostiprināties dažāda veida attiecības — tiklab pozitīvas attiecības, ko raksturo savstarpēja uzticēšanās un atbalsts, kā neveselīgas attiecības, kurās valda atkarība, pakļaušana, kontrole un vardarbība. Tāpēc ir ļoti svarīgi pievērst uzmanību grupas locekļu mijiedarbībai un meklēt norādes uz neveselīgām un problemātiskām attiecībām. Dodiet ikvienam, tostarp bērniem un sievietēm, iespēju runāt ar jums individuāli. Raugieties, lai neviens neiejauktos un/vai neatbildētu uz jautājumiem viņu vārdā, izņemot gadījumus, kad tas notiek, rīkojoties viņu interesēs.

Izskats (ievainojumi, rētas, apgērbs, mantas utt.)

Redzamas brūces, ievainojumi un rētas var būt pārliecinošas norādes uz vajadzību pēc aizsardzības. Citas ārējas pazīmes, piemēram personas apgērba veids un izskats, bagāžas un citu personisko mantu atbilstība, var norādīt, ka persona vēlas pieteikties starptautiskajai aizsardzībai. Taču ņemiet vērā, ka aizsardzības vajadzības var būt ikvienam, neatkarīgi no tā, kā viņš(-a) izskatās.

Ķermeņa valoda

Pievērsiet uzmanību cilvēku ķermeņa valodai — sejas izteiksmei, ķermeņa pozām, žestiem, balss tonim utt. Spēja saprast un izmantot neverbālo komunikāciju ir iedarbīgs komunikācijas rīks, un ķermeņa valoda var būt svarīga norāde, ka persona, iespējams, vēlas pieteikties starptautiskajai aizsardzībai. Tomēr neverbālajā komunikācijā ņemiet vērā ar kultūru un dzimumu saistītas atšķirības. Ķermeņa valodas un neverbālo signālu nozīme un izmantošana dažādās kultūrās atšķiras, un šīs atšķirības var izraisīt pārpratumus. Tāpēc atturieties no pārsteidzīgas interpretācijas.



Atcerieties, ka jūsu vērtējumam ieceļošanas vietā ir izšķiroša un būtiska nozīme. Ja jums rodas šaubas par savā priekšā esošās personas nolūkiem, konsultējieties ar savu priekšnieku. Nepareizs lēmums, piemēram, ieceļošanas atteikums, jūsu priekšā esošajai personai var radīt smagas sekas. Tāpēc vienmēr iepriekš rūpīgi apdomājiet savu rīcību.

Turpmākā rīcība

Sniedziet informāciju

Jūsu pienākums ir nodrošināt, lai personas, kas, iespējams, vēlas pieteikties starptautiskajai aizsardzībai, saņemtu informāciju par iespēju to darīt un ieteikumus, kā to darīt. Tādā veidā ir iespējams praksē panākt efektīvu patvēruma procedūras pieejamību.

Galvenais informācijas sniegšanas mērķis ir nodrošināt, lai personām, kam, iespējams, ir vajadzīga starptautiskā aizsardzība, faktiski būtu pieejama patvēruma procedūra un iespēja pieņemt labi pamatotus lēmumus par pieteikšanos starptautiskajai aizsardzībai. Tāpēc informācija jāsniedz laikus un tai būtu jābūt pēc iespējas pilnīgai, ņemot vērā attiecīgos apstākļus.

Informējiet personas par iespēju pieteikties starptautiskajai aizsardzībai. Jūsu uzdevums ir sniegt pamatinformāciju par starptautisko aizsardzību un patvēruma procedūru personām, kas, iespējams, vēlas iesniegt pieteikumu. Sniegtā informācija un tās detalizētības pakāpe var atšķirties atkarībā no apstākļiem, tomēr būtu jāaptver vismaz šādi jautājumi:

- personas galvenās tiesības un pienākumi;
- kas ir starptautiskā aizsardzība;
- ko uzskata par bēgli vai alternatīvās aizsardzības saņēmēju;
- kā var sagatavot un iesniegt starptautiskās aizsardzības pieteikumu.

Raugieties, lai jūs zinātu, kāda informācija saskaņā ar valsts praksi jāsniedz, un jūsu rīcībā būtu atbildīgo iestāžu — tostarp specializētu bērnu atbalsta dienestu un citu ieinteresēto personu, piemēram, tulku, NVO, UNHCR un citu organizāciju, kas sniedz juridiskas konsultācijas vai citādu palīdzību, — kontaktinformācija. Attiecīgos gadījumos raugieties, lai jūsu rīcībā būtu informatīvu bukletu un brošūru papildu kopijas attiecīgajās valodās.

Ar katru personu jāsarunājas šai personai saprotamā valodā, tāpēc var būt vajadzīga tulka klātbūtne. Komunikācija būtu jāpielāgo personas īpašajām vajadzībām un apstākļiem, tostarp ņemot vērā dzimumu līdztiesības aspektu un/vai bērniem piemērotu pieeju.

Identificējiet gadījumus, kad persona ir sagatavojusi starptautiskās aizsardzības pieteikumu



Ņemiet vērā, ka vēlēšanos pieteikties starptautiskajai aizsardzībai cilvēki var izteikt dažādos veidos. Par aizsardzības pieprasījumu ir uzskatāms ikviens mutisks vai rakstisks izteikums par bailēm no vajāšanas vai smaga kaitējuma iecerēšanas atteikuma gadījumā. Nav obligāti jāizmanto tādi vārdi kā "patvēruma" vai "bēglis".

Saskaņā ar ES patvēruma tiesību aktiem uzskata, ka persona ir sagatavojusi starptautiskās aizsardzības pieteikumu, ja tā jebkādā veidā un formā ir izteikusi vēlēšanos pieteikties vai ja tā, kā var saprast, meklē starptautisko aizsardzību.

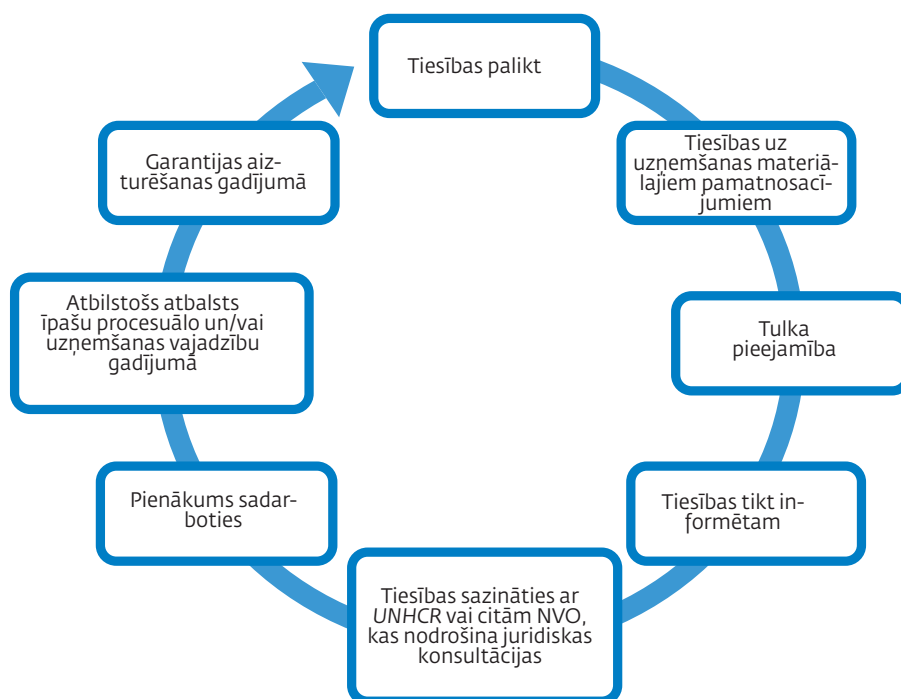
Jūs kā pirmā kontakta darbinieks bieži esat pirmais savas valsts pārstāvis, ar kuru trešo valstu valstspiederīgie, kas nonākuši ES, sastopas un kuram pirmajam viņiem ir iespēja paziņot par vēlēšanos pieprasīt patvērumu.

Jums būs jāidentificē gadījumi, kad personas ir izteikušas vēlēšanos pieteikties, jāsnodrošina attiecīga informācija un jānosūta šīs personas uz kompetentajām iestādēm, kas atbild par patvēruma procedūru.

Atcerieties, ka jūsu uzdevums ir identificēt gadījumus, kad personas ir izteikušas vēlēšanos pieteikties starptautiskajai aizsardzībai, sniegt informāciju un nosūtīt šīs personas uz attiecīgajām iestādēm. **Jūsu pienākums nav novērtēt, vai personai jūsu priekšā faktiski ir ar aizsardzību saistītas vajadzības** un vai šai personai būtu vai nebūtu jāpiešķir starptautiskā aizsardzība. Attiecīgās personas aizsardzības vajadzības un tiesības uz starptautisko aizsardzību tiks izvērtētas citā vietā un citā procedūrā, ko vadīs citi darbinieki.

Turpmākā rīcība, ja persona piesakās starptautiskajai aizsardzībai

Ikvienu personu, kas izteikusi vēlēšanos pieteikties starptautiskajai aizsardzībai (t. i., ir sagatavojusi pieteikumu), uzskata par **starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju** ar visām šim statusam piesaistītajām tiesībām un pienākumiem. Jūsu kā pirmā kontakta darbinieka pienākums ir palīdzēt nodrošināt šīs tiesības, piemēram, nosūtot pieteikuma iesniedzējus uz attiecīgajām iestādēm un organizācijām.



Reģistrējiet pieteikumu, ja tas ir jūsu kompetencē, vai nododiet iestādēm, kas ir kompetentas to reģistrēt

Ja persona jums ir izteikusi vēlēšanos pieprasīt patvērumu, tas nozīmē, ka persona ir sagatavojusi pieteikumu un ir uzskatāma par starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju. Pēc pieteikuma sagatavošanas kompetentajai iestādei tas jāreģistrē.

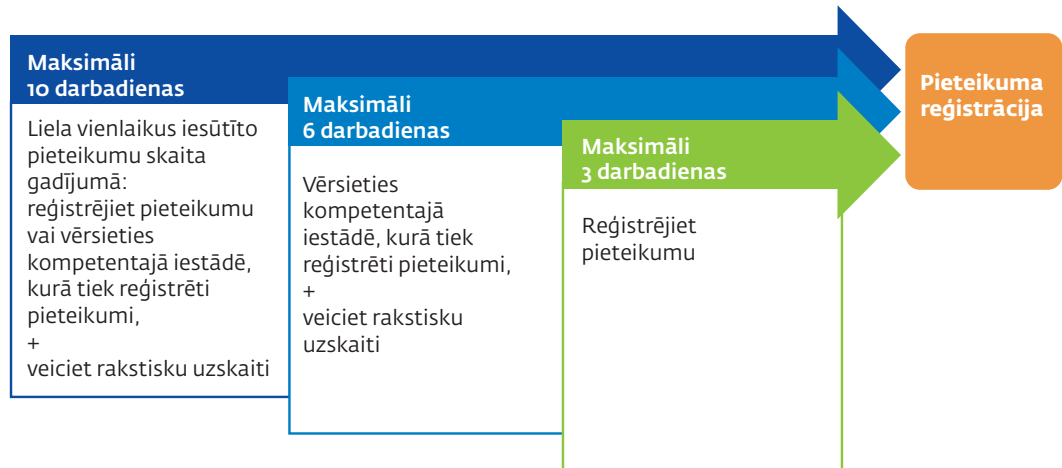
Reģistrācijas procesa mērķis ir padarīt efektīvākas no pieteikuma izrietošās tiesības un pienākumus. Tāpēc reģistrācija būtu jāpabeidz pēc iespējas ātrāk, ievērojot ES tiesību aktos paredzētos termiņus.



Atcerieties, ka patvēruma meklētājus nedrīkst sodīt par neatbilstīgu ieceļošanu vai atrašanos valstī, ja viņi bez kavēšanās ir pieteikušies valsts varas iestādēs.

Ja jūs piederat pie iestādes, kas ir kompetenta reģistrēt pieteikumu, reģistrācija jāveic ne vēlāk kā trīs darbadienu laikā.

Ja strādājat iestādē, kas nav kompetenta reģistrēt pieteikumu, jums pieteikums jānodod **kompetentajai iestādei, lai tas tiktu reģistrēts** ne vēlāk kā sešu darbadienu laikā no sagatavošanas dienas. Ir ieteicams saskaņā ar valsts procedūrām veikt rakstisku uzskaiti par saņemtajiem pieteikumiem.



Informējiet pieteikuma iesniedzēju par to, kur un kā var iesniegt pieteikumu

Kā tās iestādes darbiniekam, kura, visticamāk, saņems starptautiskās aizsardzības pieteikumus, jums ir pienākums informēt pieteikuma iesniedzēju par to, kur un kā iesniegt pieteikumu. Būtu jāsniedz vismaz šāda informācija:

- kas ir iesniegšana, tostarp, kādas ir sekas, ja pieteikuma iesniedzējs neiesniedz pieteikumu;
- kura iestāde ir atbildīga par patvēruma procedūru;
- kas ir vajadzīgs, lai iesniegtu pieteikumu;
- kur jānododas, lai iesniegtu pieteikumu;
- kā tur nokļūt.

Noskaidrojiet pieteikuma iesniedzēja īpašās vajadzības un novirziet viņu uz attiecīgo procedūru

Dariet to bez kavēšanās. Attiecībā uz pieteikuma iesniedzējiem ar vairākām vajadzībām apsveriet, kādi mehānismi cietušo nosūtīšanai uz atbalsta dienestiem jāaktivizē un kādā secībā, lai jūs varētu reaģēt uz visām pieteikuma iesniedzēja īpašajām vajadzībām. Piemēram, cilvēku tirdzniecībā cietušo un nepavadītu nepilngadīgo gadījumā paralēli patvēruma procedūrai, iespējams, pēc iespējas ātrāk jāaktivizē atbilstoši aizsardzības mehānismi.

Turpmākā rīcība gadījumos, kad personas, kam, iespējams, ir vajadzīga aizsardzība, nevēlas pieteikties starptautiskajai aizsardzībai

Jums var nākties sastapties ar situācijām, kad personas, kam varētu būt aizsardzības vajadzības, nolēmj nemeklēt patvērumu. Tās ir viņu izvēles tiesības, un neviens nevar šīs personas piespiest pieteikties. Taču atcerieties, ka arī šādos gadījumos jums saskaņā ar starptautiskiem un ES tiesību aktiem jāievēro daži pienākumi, piemēram, šādi.

Jānodrošina neizraidīšanas principa ievērošana

Nevienu nedrīkst nosūtīt atpakaļ uz valsti, ja ir iespējams, ka attiecīgo personu tur pakļaus spīdzināšanai, necilvēcīgai vai pazemojošai attieksmei vai sodiem. Neizraidīšanas princips attiecas arī uz personām, kas atrodas pie robežām vai atklātā jūrā. Tas ir saistīts ar prasību nodrošināt personām teritorijas pieejamību. Atgriešanās gadījumos būtu jāievēro ieviestās procedūras (atpakaļuzņemšanas, atgriešanās process utt.), tostarp vajadzīgie juridiskie aizsargpasākumi un garantijas. Kolektīva izraidīšana ir aizliegta.

Jāinformē personas par iespēju pieteikties starptautiskajai aizsardzībai

Jums ir pienākums sniegt pamatinformāciju par starptautisko aizsardzību. Atcerieties, ka galvenais šīs informācijas sniegšanas mērķis ir nodrošināt, lai attiecīgajām personām būtu iespēja pieņemt labi pamatotus lēmumus par pieteikšanos vai nepieteikšanos.

Sniedzamo informāciju var nākties pielāgot apstākļiem, īpaši iekļaujot tiesības, kas ir pieteikuma iesniedzējiem (piemēram, tiesības palikt), un patvēruma meklētāju pienākumus saskaņā ar ES un valsts tiesību aktiem, kā arī informāciju par sekām starptautiskās aizsardzības pieteikuma neiesniegšanas gadījumā.

Apsveriet iespēju, pamatojoties uz valsts tiesību aktiem un praksi, sazināties ar *UNHCR*, *NVO* un/vai citām organizācijām, kas, iespējams, var sniegt specializētākas konsultācijas un palīdzību.

Šaubu gadījumā jākonsultējas ar priekšnieku

Ja jums rodas šaubas par savā priekšā esošās personas nolūkiem, konsultējieties ar savu priekšnieku, jo īpaši, ja personas nosūtīšana atpakaļ uz izcelsmes vai tranzīta valsti būtu iespējams starptautisko tiesību pārkāpums.

Saistībā ar turpmākiem papildu pasākumiem jāievēro valsts darbības procedūras

Patvēruma procedūras pieejamība

- ▶ Katram cilvēkam ir tiesības tikt novērtētam un cienītam.
- ▶ Pirmām kārtām vienmēr jānodrošina neatliekamā medicīniskā palīdzība un pamatvajadzības.

1

Jebkura persona var būt bēglis.

Jebkurai personai var būt aizsardzības vajadzības neatkarīgi no šīs personas izcelsmes valsts, etniskās piederības, izskata un uzvedības.

2

Ikvienai personai ir tiesības uz aizsardzību pret izraidīšanu.

Nevienu personu nevar piespiestu kārtā izraidīt vai nosūtīt atpakaļ uz vietu, kur personai draud vajāšana, nāvessods, spīdzināšana vai citāda necilvēcīga vai pazemojoša attieksme vai sods. Šis noteikums attiecas arī uz neuzņemšanu pie robežas un jebkuru piespiedu pārvietošanas veidu.

3

Jāidentificē un pienācīgi jāatbalsta neaizsargātas personas.

Robežšķērsošanas vietās un izmitināšanas centros veiktajiem pasākumiem ir izšķiroša nozīme, jo tās ir vietas, kur ir iespējams uzklaut vai konstatēt neaizsargātu personu, tostarp bērnu un cilvēku tirdzniecībā cietušu, īpašās vajadzības.

4

Visās darbībās, kas attiecas uz bērniem, pirmām kārtām jāņem vērā bērna intereses.

Novērtējot bērna intereses, katrā gadījumā atsevišķi pienācīga uzmanība jāpievērš tādiem faktoriem kā drošība un aizsargātība, ģimenes atkalapvienošanās iespējas, bērna labklājība un bērna viedoklis atbilstoši bērna vecumam un brieduma pakāpei.

5

Ikvienam, kas, iespējams, vēlas pieteikties starptautiskajai aizsardzībai, jāsaņem informācija par tiesībām to darīt.

Informācija par patvēruma tiesībām jāsniedz visām personām, kam, iespējams, ir vajadzīga starptautiskā aizsardzība, lai nodrošinātu, ka tām faktiski ir pieejama patvēruma procedūra.

6

Ikvienai personai ir tiesības pieteikties starptautiskajai aizsardzībai.

Nevienai personai nevar liegt pieejamību patvēruma procedūrai arī tad, ja šī persona nav ievērojusi visus ieceļošanas nosacījumus.

7

Par starptautiskās aizsardzības pieprasījumu ir uzskatāma ikviena norāde vai izteikums par bailēm.

Vēlēšanos pieteikties starptautiskajai aizsardzībai cilvēki var izteikt dažādos veidos. Par aizsardzības pieprasījumu ir uzskatāms ikviens mutisks vai rakstisks izteikums par bailēm no vajāšanas vai smaga kaitējuma ieceļošanas atteikuma gadījumā. Nav obligāti jāizmanto tādi vārdi kā "patvērums" vai "bēglis".

8

Starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējus nedrīkst sodīt par nelikumīgu ieceļošanu vai atrašanos valstī.

Personas, kas bez kavēšanās ir pieteikušās valsts varas iestādēs, nedrīkst sodīt par nelikumīgu ieceļošanu vai atrašanos valstī.

9

Katrs pieteikums jāreģistrē vai jānodod atbildīgajai iestādei reģistrēšanai.

Pēc pieteikuma sagatavošanas atbildīgajai iestādei tas jāreģistrē. Reģistrācija jāpabeidz pēc iespējas ātrāk, ievērojot tiesību aktos paredzētos termiņus.

10

Neizraidīšanas principa ievērošana jānodrošina arī tad, ja persona neiesniedz patvēruma pieteikumu.

Atgriešanās gadījumos būtu jāievēro ieviestās procedūras, tostarp vajadzīgie juridiskie aizsargpasākumi un garantijas. Nevienu nedrīkst nosūtīt atpakaļ uz valsti, ja ir iespējams, ka attiecīgo personu tur pakļaus spīdzināšanai, necilvēcīgai vai pazemojošai attieksmei vai sodiem, arī tad, ja personas ir nelikumīgas migrācijas situācijā.

Pielikums. Atsauces uz tiesību aktiem

► Cilvēka cieņa

Eiropas Savienības tiesību akti	
ES Pamattiesību harta	1. pants Cilvēka cieņa Cilvēka cieņa ir neaizskarama. Tā ir jārespektē un jāaizsargā.

Tiesības uz dzīvību

Eiropas Savienības tiesību akti	
ES Pamattiesību harta	2. pants Tiesības uz dzīvību 1. Ikvienai personai ir tiesības uz dzīvību. 2. Nevienam nedrīkst piespiest nāvēssodu vai to izpildīt.

Spīdzināšanas aizliegums

Starptautiskie tiesību akti	
Eiropas Cilvēktiesību konvencija	3. pants Spīdzināšanas aizliegums Nevienu nedrīkst spīdzināt vai cietsirdīgi vai pazemojoši ar viņu apieties vai sodīt.
Eiropas Savienības tiesību akti	
ES Pamattiesību harta	4. pants Spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodu aizliegums Nevienu nedrīkst pakļaut spīdzināšanai, necilvēcīgai vai pazemojošai attieksmei vai sodiem.

Izraidīšanas aizliegums

Starptautiskie tiesību akti	
Ženēvas Konvencija	<p>33. panta 1. punkts</p> <p>Izraidīšanas vai atgriešanās aizliegums</p> <p>Neviena dalībvalsts nekādā gadījumā neizraida vai neatgriež bēgli uz tās valsts robežu, kuras teritorijā viņa dzīvība un brīvība ir apdraudēta sakarā ar viņa rasi, reliģiju, tautību vai piederību pie kādas īpašas sociālās grupas vai sakarā ar viņa politiskajiem uzskatiem.</p>
Eiropas Savienības tiesību akti	
ES Pamattiesību harta	<p>19. panta 2. punkts</p> <p>Aizsardzība pārvietošanas, izraidīšanas vai izdošanas gadījumā</p> <p>Nevienu nedrīkst pārvietot, izraidīt vai izdot kādai valstij, ja ir liela iespējamība, ka attiecīgo personu tur sodīs ar nāvi, spīdzinās vai citādi necilvēcīgi vai pazemojoši pret viņu izturēsies vai sodīs.</p>
Šengenas Robežu kodekss	<p>3. pants</p> <p>Darbības joma</p> <p>Šī regula attiecas uz personām, kas šķērso dalībvalstu iekšējās vai ārējās robežas, neskarot:</p> <p>(...)</p> <p>b) bēgļu tiesības, kā arī tādu personu tiesības, kuras lūdz starptautisku aizsardzību, jo īpaši attiecībā uz izdošanu.</p> <p>3.a pants</p> <p>Pamattiesības</p> <p>Piemērojot šo regulu, dalībvalstis pilnībā ievēro attiecīgos Savienības tiesību aktus, tostarp Pamattiesību hartu, atbilstīgos starptautisko tiesību aktus, tostarp Ženēvas Konvenciju, saistības attiecībā uz starptautiskās aizsardzības pieejamību, jo īpaši neizraidīšanas principu, un pamattiesības. (...)</p> <p>13. panta 1. punkts</p> <p>Ieceļošanas atteikums</p> <p>Trešās valsts valstspiederīgajiem, kas neatbilst 5. panta 1. punktā izklāstītiem ieceļošanas nosacījumiem un nepieder pie to personu kategorijas, uz ko attiecas 5. panta 4. punkts, atsaka ieceļošanu dalībvalstu teritorijās. Tas neskar īpašos noteikumus par patvēruma tiesībām un starptautisku aizsardzību vai ilgtermiņa vīzām.</p>
Regula (EK) Nr. 656/2014, kas attiecas uz ārējo jūras robežu uzraudzību saistībā ar Frontex operācijām	<p>4. panta 1. punkts</p> <p>Pamattiesību aizsardzība un neizraidīšanas princips</p> <p>Ja tas ir pretrunā neizraidīšanas principam, nevienam neizceļ krastā kādā valstī, neliek ieceļot tajā, nenogādā uz to vai kā citādi neizdot attiecīgās valsts iestādēm, ja <i>inter alia</i> ir liela iespējamība, ka attiecīgo personu tur sodīs ar nāvi, spīdzinās, vajās vai citādi necilvēcīgi vai pazemojoši pret viņu izturēsies vai sodīs, vai ja tur šīs personas dzīvība vai brīvība tiktu apdraudēta, pamatojoties uz tās rasi, reliģiju, valstspiederību, seksuālo orientāciju, piederību kādai konkrētai sociālajai grupai vai politiskās pārliecības dēļ, vai ja pastāv nopietns risks, ka pretrunā neizraidīšanas principam no turienes var tikt veikta izraidīšana vai pārvietošana uz citu valsti vai izdošana tai.</p>

Atgriešanas direktīva 2008/115/EK	<p>4. panta 4. punkts</p> <p>Attiecībā uz trešo valstu valstspiederīgajiem, uz kuriem saskaņā 2. panta 2. punkta a) apakšpunktu neattiecas šī direktīva, dalībvalstis [...]:</p> <p>b) ievēro neizdošanas principu.</p> <p>5. pants</p> <p>Īstenojot šo direktīvu, dalībvalstis pilnībā ņem vērā [...] un ievēro neizdošanas principu.</p>
VIS regula (EK) Nr. 767/2008	<p>31. panta 3. punkts</p> <p>Datu nodošana trešām valstīm</p> <p>Šāda personas datu nodošana trešām valstīm vai starptautiskām organizācijām neskar bēgļu un to personu tiesības, kuras pieprasa starptautisku aizsardzību, jo īpaši attiecībā uz nerezidenti.</p>
ES Eurosur regula (EK) Nr. 1052/2013	<p>2. panta 4. punkts</p> <p>Dalībvalstis un aģentūra, piemērojot šo regulu, ievēro pamattiesības, jo īpaši neizraidīšanas un cilvēka cieņas respektēšanas principu un datu aizsardzības noteikumus.</p>

Patvēruma tiesības

Eiropas Savienības tiesību akti	
ES Pamattiesību harta	<p>18. pants</p> <p>Patvēruma tiesības</p> <p>Patvēruma tiesības garantē, ievērojot noteikumus, kas ietverti 1951. gada 28. jūlija Ženēvas Konvencijā par bēgļu statusu un 1967. gada 31. janvāra Protokolā par bēgļu statusu, kā arī saskaņā ar Līgumu par Eiropas Savienību un Līgumu par Eiropas Savienības darbību.</p>
PPD pārstrādātā versija	<p>7. panta 1. punkts</p> <p>Apgādājamo personu vai nepilngadīgo vārdā sagatavoti pieteikumi</p> <p>1. Dalībvalstis nodrošina, ka katrs tiesībspējīgs un rīcībspējīgs pieaugušais ir tiesīgs sagatavot starptautiskās aizsardzības pieteikumu savā vārdā.</p> <p>2. Dalībvalstis var paredzēt, ka pieteikumu var sagatavot pieteikuma iesniedzējs savu apgādājamo vārdā. Šādos gadījumos dalībvalstis nodrošina, ka pieauguši apgādājāmie piekrīt pieteikuma iesniegšanai to vārdā, pretējā gadījumā viņiem ir iespēja sagatavot pieteikumu pašiem savā vārdā.</p> <p>(...)</p> <p>3. Dalībvalstis nodrošina, ka nepilngadīgajam ir tiesības sagatavot starptautiskās aizsardzības pieteikumu vai nu savā vārdā, ja viņam ir tiesībspēja un rīcībspēja rīkoties procedūrās saskaņā ar attiecīgās dalībvalsts tiesību aktiem, vai arī ar savu vecāku vai citu pieaugušo ģimenes locekļu starpniecību, vai ar tāda pieaugušā starpniecību, kas ir par viņu atbildīgs saskaņā ar attiecīgās dalībvalsts tiesību aktiem vai praksi, vai arī ar pārstāvja starpniecību.</p>

Diskriminācijas aizliegums

Starptautiskie tiesību akti	
Eiropas Cilvēktiesību konvencija	<p>14. pants</p> <p>Diskriminācijas aizliegums</p> <p>Šajā Konvencijā minēto tiesību un brīvību īstenošana ir nodrošināma bez jebkādas diskriminācijas, neatkarīgi no dzimuma, rases, ādas krāsas, valodas, ticības, politiskajiem vai citiem uzskatiem, valstiskās vai sociālās izcelsmes, piederības kādai nacionālajai minoritātei, mantiskā stāvokļa, dzimšanas vai jebkura cita stāvokļa.</p>
Ženēvas Konvencija	<p>3. pants</p> <p>Nediskriminēšana</p> <p>Dalībvalstīm jāattiecinā šīs Konvencijas noteikumi uz bēgļiem bez diskriminācijas pēc rases, reliģijas vai izcelsmes zemes pazīmēm.</p>
Eiropas Savienības tiesību akti	
ES Pamattiesību harta	<p>21. panta 1. punkts</p> <p>Diskriminācijas aizliegums</p> <p>Aizliegta jebkāda veida diskriminācija, tostarp diskriminācija dzimuma, rases, ādas krāsas, etniskās vai sociālās izcelsmes, ģenētisko īpatnību, valodas, reliģijas vai pārliecības, politisko vai jebkuru citu uzskatu dēļ, diskriminācija saistībā ar piederību pie nacionālās minoritātes, diskriminācija īpašuma, izcelsmes, invaliditātes, vecuma vai dzimumorientācijas dēļ.</p>

Sodīšanas aizliegums

Starptautiskie tiesību akti	
Ženēvas Konvencija	<p>31. panta 1. punkts</p> <p>Bēgļi, kas nelegāli atrodas patvēruma zemē</p> <p>1. Dalībvalsts nesoda bēgļus sakarā ar viņu nelegālo ierašanos vai atrašanos tajā, ja viņi ieradušies tieši no teritorijas, kurā bēgļu dzīvība vai brīvība bija apdraudēta atbilstoši 1. panta izpratnei, un bez kavēšanās pieteikušies valsts varas iestādēs, uzrādot pamatotus iemeslus tam, kādēļ viņi ieradušies vai atrodas šajā valstī nelegāli.</p>
Eiropas Savienības tiesību akti	
Šengenas Robežu kodekss	<p>13. panta 1. punkts</p> <p>Ieceļošanas atteikums</p> <p>Trešās valsts valstspiederīgajiem, kas neatbilst 5. panta 1. punktā izklāstītiem ieceļošanas nosacījumiem, un nepieder pie to personu kategorijas, uz ko attiecas 5. panta 4. punkts, atsaka ieceļošanu dalībvalstu teritorijās. Tas neskar īpašos noteikumus par patvēruma tiesībām un starptautisku aizsardzību vai ilgtermiņa vīzām.</p>

Patvēruma procedūras pieejamība

Eiropas Savienības tiesību akti	
PPD pārstrādātā versija (*)	<p>25. apsvērums</p> <p>Lai pareizi identificētu personas, kam vajadzīga aizsardzība kā bēgļiem Ženēvas Konvencijas 1. panta nozīmē, vai kā personas, kam ir tiesības uz alternatīvo aizsardzību, visiem pieteikuma iesniedzējiem vajadzētu būt efektīvai piekļuvei procedūrām, (...).</p> <p>26. apsvērums</p> <p>Lai nodrošinātu efektīvu piekļuvi izskatīšanas procedūrai, amatpersonām, kas pirmās kontaktējas ar personām, kas lūdz starptautisko aizsardzību, jo īpaši amatpersonām, kas veic sauszemes vai jūras robežu uzraudzību vai veic robežpārbaudes, būtu jāsaņem attiecīga informācija un nepieciešamā apmācība par to, kā konstatēt starptautiskās aizsardzības pieteikumus un rīkoties ar tiem, <i>inter alia</i> pienācīgi ņemot vērā attiecīgās pamatnostādnes, ko izstrādājis EPAB. Viņiem būtu jāspēj sniegt trešo valstu valstspiederīgajiem vai bezvalstniekiem, kas atrodas dalībvalstu teritorijā, tostarp pie robežas, teritoriālajos ūdeņos vai tranzīta zonās, un kas gatavo starptautiskās aizsardzības pieteikumu, attiecīgo informāciju par to, kur un kā var iesniegt starptautiskās aizsardzības pieteikumu. Ja minētās personas atrodas dalībvalsts teritoriālajos ūdeņos, tās būtu jāizceļ krastā un jāpārbauda viņu pieteikumi saskaņā ar šo direktīvu.</p> <p>28. apsvērums</p> <p>Lai atvieglotu piekļuvi izskatīšanas procedūrai robežšķērsošanas punktos un aizturēšanas vietās, būtu jādara pieejama informācija par iespēju pieteikties starptautiskajai aizsardzībai. Pamata komunikācija, kas vajadzīga, lai kompetentās iestādes varētu saprast, vai personas paziņo par savu vēlmi pieteikties starptautiskajai aizsardzībai, būtu jānodrošina ar mutiskās tulkošanas palīdzību.</p> <p>8. panta 1. punkts</p> <p>Informācija un konsultēšana aizturēšanas vietās un robežšķērsošanas punktos</p> <p>Ja ir norādes par to, ka trešās valsts valstspiederīgie vai bezvalstnieki, kas tiek turēti aizturēšanas vietās vai atrodas robežšķērsošanas punktos, tostarp tranzīta zonās pie ārējām robežām, varētu vēlēties iesniegt starptautiskās aizsardzības pieteikumu, dalībvalstis viņiem sniedz informāciju par iespēju to darīt. Minētajās aizturēšanas vietās un šķērsošanas punktos dalībvalstis organizē mutisko tulkošanu, ciktāl tā nepieciešama, lai atvieglotu piekļuvi patvēruma procedūrai.</p>
Šengenas Robežu kodekss	<p>3.a pants</p> <p>Pamattiesības</p> <p>Piemērojot šo regulu, dalībvalstis pilnībā ievēro attiecīgos Savienības tiesību aktus, tostarp Pamattiesību hartu, atbilstīgos starptautisko tiesību aktus, tostarp Ženēvas Konvenciju, saistības attiecībā uz starptautiskās aizsardzības pieejamību, jo īpaši neizraidīšanas principu, un pamattiesības. (...)</p>

Starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniegšana un reģistrēšana

Eiropas Savienības tiesību akti

PPD pārstrādātā versija

27. apsvērums

Nemot vērā, ka trešās valsts valstspiederīgie un bezvalstnieki, kas ir izteikuši vēlmi pieteikties starptautiskajai aizsardzībai, ir starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēji, tiem būtu jāievēro pienākumi un jāizmanto tiesības saskaņā ar šo direktīvu un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2013/33/ES (2013. gada 26. jūnijs), ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai. Tādēļ dalībvalstīm būtu pēc iespējas drīzāk jāreģistrē fakts, ka minētās personas ir starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēji.

2. panta c) apakšpunkts

Definīcijas

“Pieteikuma iesniedzējs” ir trešās valsts valstspiederīgais vai bezpavalstnieks, kas sagatavojis starptautiskās aizsardzības pieteikumu, par kuru vēl nav pieņemts galīgais lēmums.

6. pants

Piekļuve procedūrai

1. Ja persona starptautiskās aizsardzības pieteikumu iesniedz iestādei, kas saskaņā ar valsts tiesību aktiem ir kompetenta reģistrēt šādu pieteikumu, tad reģistrācija jāveic ne vēlāk kā triju darbadienu laikā pēc pieteikuma sagatavošanas.

Ja starptautiskās aizsardzības pieteikumu sagatavo citām iestādēm, kas var pieņemt šādus pieteikumus, bet saskaņā ar valsts tiesību aktiem nav kompetentas tos reģistrēt, tad dalībvalstis nodrošina, lai reģistrācija tiktu veikta ne vēlāk kā sešu darbadienu laikā pēc pieteikuma sagatavošanas.

(...)

5. Ja tas, ka starptautiskās aizsardzības pieteikumus vienlaikus iesniedz liels skaits trešās valsts valstspiederīgo vai bezvalstnieku, praksē ļoti apgrūtinā 1. punktā noteiktā termiņa ievērošanu, dalībvalstis var paredzēt minētā termiņa pagarināšanu līdz 10 darbadienām.

Neaizsargātas personas

Eiropas Savienības tiesību akti

PPD pārstrādātā versija

29. apsvērums

Dažiem pieteikuma iesniedzējiem var būt nepieciešamas īpašas procesuālās garantijas *inter alia* viņu vecuma, dzimuma, seksuālās orientācijas, dzimumidentitātes, invaliditātes, nopietnas saslimšanas, garīgu traucējumu dēļ vai spīdzināšanas, izvarošanas vai citu smagu psiholoģiskās, fiziskās vai seksuālās vardarbības veidu radīto sekas dēļ. Pirms tiek pieņemts lēmums pirmajā instancē, dalībvalstīm būtu jācenšas noteikt, kuriem pieteikuma iesniedzējiem ir nepieciešamas īpašas procesuālās garantijas. Minētajiem pieteikuma iesniedzējiem būtu jānodrošina atbilstīgs atbalsts, tostarp pietiekams laiks, lai radītu apstākļus, kas nepieciešami to efektīvai piekļuvei procedūrām un lai iesniegtu elementus viņu starptautiskās aizsardzības pieteikuma pamatojumam.

24. pants

Pieteikuma iesniedzēji, kuriem vajadzīgas īpašas procesuālās garantijas

Dalībvalstis saprātīgā laikposmā pēc tam, kad ir sagatavots starptautiskās aizsardzības pieteikums, izvērtē, vai pieteikuma iesniedzējs ir tāds, kuram ir vajadzīgas īpašas procesuālās garantijas.

Šā panta 1. punktā minētā izvērtēšana var tikt iekļauta pastāvošajās valsts procedūrās un/ vai Direktīvas 2013/33/ES 22. pantā minētajā izvērtēšanā, un tā nav jāveic kā administratīva procedūra.

Dalībvalstis nodrošina, ka, ja pieteikuma iesniedzēji ir atzīti par pieteikuma iesniedzējiem, kam vajadzīgas īpašas procesuālās garantijas, viņi saņem pienācīgu atbalstu, lai visas patvēruma procedūras laikā viņi varētu izmantot tiesības un pildīt pienākumus, kas paredzēti šajā direktīvā.

Ja šādu pienācīgu atbalstu nevar sniegt saistībā ar 31. panta 8. punktu un 43. pantā minētajām procedūrām, jo īpaši tad, ja dalībvalstis uzskata, ka pieteikuma iesniedzējam spīdzināšanas, izvarošanas vai cita veida nopietnas psiholoģiskas, fiziskas vai seksuālas vardarbības dēļ ir vajadzīgas īpašas procesuālās garantijas, dalībvalstis nepiemēro vai pārtrauc piemērot 31. panta 8. punktu un 43. pantu. Ja pieteikuma iesniedzējiem, uz kuriem saskaņā ar šo daļu nevar attiecināt 31. panta 8. punktu un 43. pantu, dalībvalstis piemēro 46. panta 6. punktu, tās nodrošina vismaz 46. panta 7. punktā paredzētās garantijas.

Dalībvalstis nodrošina, ka vajadzība pēc īpašām procesuālām garantijām saskaņā ar šo direktīvu tiek apmierināta arī tad, ja tā tiek konstatēta vēlākā procedūras posmā, un šādā gadījumā procedūra nav noteikti jāsāk no jauna.

<p>UND pārstrādātā redakcija (²)</p>	<p>21. pants Noteikumi attiecībā uz mazāk aizsargātām personām Vispārīgs princips</p> <p>Dalībvalstis savos valsts tiesību aktos, ar kuriem īsteno šo direktīvu, ņem vērā šādu mazāk aizsargātu personu īpašās vajadzības — nepilngadīgie, nepilngadīgie bez pavadības, invalīdi, veci cilvēki, grūtnieces, vientuļi vecāki ar mazgadīgiem bērniem, cilvēku tirdzniecības upuri, personas ar nopietnām slimībām, personas ar garīgiem traucējumiem un personas, kas pārcietušas spīdzināšanu, izvarošanu vai cita veida nopietnu psiholoģisku, fizisku vai seksuālu vardarbību, piemēram, sieviešu dzimumorgānu kropļošanu.</p>
<p>Regula (EK) Nr. 656/2014, kas attiecas uz ārējo jūras robežu uzraudzību saistībā ar Frontex operācijām</p>	<p>4. panta 4. punkts</p> <p>Iesaistītās vienības jūras operācijas gaitā ņem vērā īpašās vajadzības, kas ir bērniem, tostarp nepilngadīgajiem, ko nepavada pieaugušie, personām, kas cietušas no cilvēku tirdzniecības, personām, kurām vajadzīga steidzama medicīniska palīdzība, personām ar invaliditāti, personām, kurām vajadzīga starptautiska aizsardzība, un citām personām, kas ir īpaši mazāk aizsargātā situācijā.</p>

(¹) Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija Direktīva 2013/32/ES par kopējām procedūrām starptautiskās aizsardzības statusa piešķiršanai un atņemšanai (pārstrādāta versija), turpmāk "PPD pārstrādātā versija".

(²) Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija Direktīva 2013/33/ES, ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija).

KĀ PASŪTĪT ES IZDEVUMUS

Bezmaksas izdevumi

- Viens eksemplārs: ar *EU Bookshop* starpniecību (<http://bookshop.europa.eu>);
- Vairāk nekā viens eksemplārs vai plakāti/kartes:
Eiropas Savienības pārstāvniecībās
(http://ec.europa.eu/represent_lv.htm),
Eiropas Savienības delegācijās valstīs, kas nav ES dalībvalstis
(http://eeas.europa.eu/delegations/index_lv.htm),
ar *Europe Direct* dienesta starpniecību
(http://europa.eu/europedirect/index_lv.htm)
vai piezvanot uz tālruņa numuru 00 800 6 7 8 9 10 11 (zvanīšana bez maksas no jebkuras vietas Eiropas Savienībā) (*).

(* Informāciju sniedz bez maksas, tāpat arī lielākā daļa zvanu ir bezmaksas (izņemot dažus operatorus, viesnīcas vai taksofonus).

Priced publications:

- Ar *EU Bookshop* starpniecību (<http://bookshop.europa.eu>).

